

Dr. Rıfat ARAZ, **Şiir İncelemesi**, Alp Yayınevi, ANKARA 2005, s.357-393;

Rıfat Araz, “**Müpteladır Gemiler Benim Denizlerime**”, **Bizim Külliye**, Üç Aylık Kültür Sanat Dergisi, 2003 S.15,s.64 -73.

NURULLAH GENÇ: “Neredeydin?.. Gözlerim Zindanımdı Sen Yokken...”

Rıfat ARAZ

Araştırmacı-Şair-Yazar

Maddî baskıların, toplumların yaşayışını zorlaştırdığı, kişilerde huzursuzluk, karamsarlık, bezginlik ve güvensizlik gibi olumsuz bir kısım ruhî temayüllerin doğmasına sebebiyet verdiği dönemlerde, manevî duyguların biraz daha yeşerdiği, imân ve ahlakî değerlerin daha çok kuvvetlendiği bilinmektedir.¹ Türk edebiyatının ilk mutasavvıflarından olan Yunus Emre, çalkantılar dönemindeki Anadolu’da sevgi, seveda ve aşk temelleri üzerine oturan bir ruh terbiyesinin yolunu, usulünü, esaslarını, İslâm tasavvufunun derinliğinde parlayan samimi bir imân, irfân ve ahlâk cevherine dayandırmıştır. Büyük Türk düşünürü Mevlâna’nın engin gönül ikliminde; hissedilen hasretin, çekilen çile, acı ve ısırdıpların ruhlara şifa sunan birer iksir olduğu terennüm edilirken, ölüm bile bir “şeb-i arus” yani düğün gecesi olarak tasavvur edilir, güzel ve sevimli bir hakikat olarak gösterilir.

Sosyal adalet, eğitim, sağlık gibi içtimaî yaşantımızla birlikte; istihdam, gelir dağılımı ve kaynakların kullanımı gibi iktisadi yapımıza dayanan alanlarda, sağlıklı plân ve projelerin geliştirilip kararlılıkla hayata geçirilemeyeşi, bu itibarla da içte ve dışta verilen tavizlerin ağırlığı yaşayışımızı zorlaştırmıştır. Aynı zamanda bir iktisat bilgini olan Nurullah Genç, içinde yaşadığı toplumun retlerini, kabullerini, tutkularını, ihtiyaçlarını, inanç ve ahlakî yapısını, yakından tetkik etmiş; bunları, gelenekten gelen dinî-tasavvufî dinamiklerle yoğurarak kendi gönül ateşinde pişirip aşk haline getirmiş ve şiirinde işte “özüm” budur demiştir.

Şairin, “Müpteladır Gemiler Benim Denizlerime” adlı şiir kitabında, müstakil beyitler halinde bulunmasına rağmen, şekil ve muhteva hususiyetleriyle başlı başına bir şiir bütünlüğü arz eden bu şiiri, hecenin 7+7 =14 lü vezniyle yazılmıştır. Şiirin vazgeçilmez olarak kabul ettiği unsurlardan musiki; hecenin “(14)’lü vezniyle” birlikte, “...dır özüm” redifi, gazel yahut kaside nazım şekillerinde gördüğümüz “aa, ba, ca, da ...” tarzındaki kafiyelenişin yanında, “vokaller ve konsonantlarla” sağlanmıştır. Özellikle “...dır özüm” redifi; şiirin formu ile birlikte onun muhtevasını teşkil eden hayal, sezgi ve şuurun serbest çağrışımlarını birleştiren, kaynaştıran bir anahtar kelime konumundadır.

*müzmin bir karanlıkta yine virândır özüm
kühünü güneş kılıp doğduğun andır özüm²*

Şair kendi yalnızlığıyla baş başa kaldığı bir zaman diliminde, varlığını tefekkür edip “özü”nü tanımlarken, psikolojik bir karamsarlığın içerisinde. N. Genç’te zaman kavramına ilişkin düşünceler, “sınırsızlık”, “sonsuzluk” şekliyle kendisini gösterir. İnsanın gayesi; ebedî aşkın kılavuzluğunda, kendi varlığını bilmek, mevcut eşyanın mahiyetini kavramak, zaman ve mekânın sınırlarını aşıp mutlak hakikâte ulaşmaktır. Ancak, “aşk”sınır ve mekân tanımayan

¹) Prof.Dr. Abdulkadir KARAHAN, **Türk Kültürü ve Edebiyatı**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998,s.85.

²) Nurullah GENÇ, **Müpteladır Gemiler Benim Denizlerime**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2002,s.8-102.

güneş gibi şairin özünde doğmasına ve o özle birleşip bütünleşmesine rağmen, söz konusu “öz”, yine de süreklilik arz eden diğer bir ifadeyle kronikleşmiş bir karanlıkta yıkılmış, harap olmuştur. Bu mısırada şair, devam edip gelen bir karanlıktan şikâyet etmekte, bundan son derece huzursuzluk duymaktadır.

Şairin; “*künhünü güneş kılıp doğduğun*” dediği ikinci tekil kişi kimdir? Sorunun muhatabı olan kişinin, kim olduğu bu mısırada açıkça ortaya konulmamıştır. Ancak müteakip mısralarda ve şiirin bütünlüğü içerisinde hitap edilen şahsın, soyut bir kavram olan “aşk duygusu” olduğu anlaşılmaktadır. Şeyh Galib’in Hüsn ü Aşk’ında olduğu gibi burada da “aşk”, teşhis sanatıyla şahıslandırılmış, insan şeklinde tasavvur edilmiştir. N.Genç, bu beytin anlam derinliğinde özünü tasvir ve tahlil ederken bir iç çelişki yaşamaktadır. Aynı zaman diliminde, aynı duygu ve düşünce dünyasında öz olarak hem “yine virân” olmak; hem de künhünü güneş kılan aşk sayesinde aydınlığa kavuşmak...

“Tekrar, yeniden, bir daha” yahut: “O halde, gene de , hâlâ, buna rağmen” anlamlarına gelen ve bir bağlama edâtı olarak kullanılan “yine” kelimesine şairin yüklediği anlam; beyitte aynı zaman ekini kullandığından ötürü hem “tekrar” hem de “gene de/ buna rağmen” çağrışımlarını ifade etmektedir. Şair, varlığını saran aşk için; “(Ey Aşk), aslımı bir güneş kılıp, özümde doğduğun andır özüm” demesine rağmen, “müzmin bir karanlıkta özüm gene de virândır” diyerek “öze”, “özün esas yapısı”na taalluk eden bir çelişki yaşıyor. N.Genç, özünde aşk güneşinin doğmasını müteakip karanlığın devamını, yaşadığı çağın zorluğuna; aşk potansiyelinden kaynaklanan acı ve ıstıraplara; görülen âlemin dışında var olduğuna inandığı farklı bir âleme gerektiği donanımla gidememenin endişesine bağlamaktadır. Zira doğan güneşin, gecenin karanlığını; ilim ve irfân ışığının ise cehaleti ortadan kaldırmaması düşünülemez.

*gezginim; nice bin yıl sahralarda yürüdüm
gözlerinde baharı arayan candır özüm*

Şairin “*nice bin yıl*” süren seyahatinde “*aşkını*” ararken, sahraları tercih etmesinin sebebi; sanıyorum çöllerin meşakkatinden ve doğunun büyük aşklarının bu mekânlarda yaşanmış olmasından çok, İslâmiyet’in böyle bir mekânda doğması, yayılması ve yücelmesinden ötürüdür. Şair, birinci mısırada alışılmış olan bir geleneğin söyleyişini, ikinci mısırada günümüz tazeliğine bırakıyor. Bahar; gençliktir, çoğalmadır, yeniden doğuş ve diriliştir. N.Genç, geleneğin sağlıklı damarında besleyip yetiştirdiği “özünü”, günümüzün insanına sunmaya çalışırken kendisini, “özlem” ve “umut” dolu bir “arayışın” içerisinde bulmuştur. Günümüz şair ve yazarlarından Nazım Payam’ın da dediği gibi: “Nurullah Genç’in, geçmişin şaşaalı dönemine özlem duyan okuyucularını göz önünde bulundurursak, bu arayışın kolektif bir ruh halini de çizmiş olduğu görülür. Onda gelenek arayış, arayış teselli, teselli umut, umut bahar, bahar ise kendisini her zaman taze tutan aşktır. Eskinin coğrafi sahasında aşk, kısmetini ararken, “*gözlerinde baharı arayan candır özüm*” mısraı, serabı gören bir insandan çok tazelenen, tazelandiren, ümitlendiren, paylaşmaya hazır bir özü sunuyor bize.” Burada baharın, muhtelif güzellikler bahşeden estetik unsurlarına henüz ulaşamamış bir ruhun, umut dolu, özlem dolu “arayış”larını müşahede ediyoruz. Bu meşakkatli arayışın izleri:

*Gezerem Rûm ile Şam’ı Yukarı illeri kamu
Çok istedüm bulmadum şöyle garib bencileyin*³

³) Faruk K. TİMURTAŞ, **Yunus Emre Divanı**, Tercüman 1001 Temel Eser 1,s.123.

diyen Yûnus'un, gönül derinliğinde, günümüze kadar uzanmaktadır. Ruhun, “*nice bin yıllık bir yürüyüşten*” aldığı ve alacağı “ibret”, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları dönemden günümüze kadar süregelen zamana dayanmaktadır. Bu şiirde Türk Tarihi, Türk İslâm Tarihi ve İslâm tasavvufu, N.Genç'in fikir, his, hayâl ve ilham gibi bedîî tefekkür unsurlarını besleyen ana kaynaklardır. Bu ibret, özlem, ve sevgi felsefesini yüce kitabımız Kur'ân': “*De ki: Yeryüzünde gezin de günahkârların akîbeti nice oldu, bir bakın!*” Neml Sûresi: 27 / 69. “*(Sana karşı çıkanlar) hiç yeryüzünde dolaşmadılar mı? Zira dolaşsalar elbette düşünecek kalpleri ve işitecek kulakları olurdu. Ama gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lâkin sînelerdeki kalpler kör olur.*” Hac Sûresi:22/ 46. şeklindeki ilâhî mesajlarla teşvik etmekte, insanlara yeryüzünde gezip dolaşmayı, geçmiş milletlerin yaşantılarından ibret almayı tavsiye etmektedir.

*müptelâdır gemiler benim denizlerime
ellerinde her türlü derde dermandır özüm*

İnsan, güzel bir gayeye hizmet etmek için yaratılmıştır. Her güzellik kendini en iyi, en doğru ve en güzel olana hasreder. İnsan yaratılış itibariyle güzeldir ve bu güzelliğini bilerek, düşünerek, duyarak devam ettirmeye muhtaçtır. Mutlak güzellik, gayeyi ve güzelliği var eden Allah'ın zatındadır. Bunu bilen şair, insanları; gaye, güzellik ve ebedîlik yolunda düşündüren, arındıran, aşkla donatan denizlerine çağırıyor. Esasen insanda hayranlık uyandıran denizin esası/özü, başlı başına bir hikmet kaynağı olan sudan ibarettir. Ayrıca deniz; derinliği, büyüklüğü, bütünlüğü, enginliği ile insanda sınırsızlık ve sonsuzluk hevesi uyandırmakta, ona kendi yaratılışını, kâinatı, hayatı ve eşsiz yaratıcıyı hatırlatmaktadır. Zira denize atfedilen bu hususiyetler insanda fazlasıyla vardır. Hele bu insan, hükümleri kıyamete kadar devam edecek olan İslâm'ın, ilâhî ve ebedî olan güzelliklerini tanıyor, biliyor, düşünüyor ve uyguluyorsa... Hocam Prof.Dr. Sadık Tural'ın: “*İnsanın insanla, insanın tabiatla, insanın ve tabiatın Allah ile olan bağlarını, Kur'an'ın “düşünün” emirleri doğrultusunda anlamaya çalışmak; Allah'tan başka tapılacak görünür ve görünmez bir kuvvet olmadığına imân etmek İslâm'ın temelidir.*”⁴ hakikatine işaret ettiği gibi insanın, hâttâ insanlığın hayata böyle bir perspektiften bakması; hayatı bu noktadan düşünmesi; onun, sonsuz mutluluklar bahşeden sevgi ve imân denizlerine “müptelâ olması”; ne derin, ne güzel ve ne huzur verici bir duygudur...

“*Denize tutkun olanların elinde özüm her derde dermandır*” diyen şair, yaşadığı mekândan başlayıp sınır tanımaksızın bütün insanlığa; barışın, kardeşliğin, hoşgörünün, sevginin, dostluğun prensiplerini; insana huzur ve saadet veren imân, ibadet ve ahlâk sisteminin ebedî güzelliklerini gösterir. Burada aşk konusunda büyük hassasiyet gösteren Mevlânâ'nın: “*kim olursan ol yine gel...*” tarzındaki davetinden ziyâde , insanlığa yapılan bir davet ve tebliğ sorumluluğunun daha ileri aşaması olan; kişinin iyiyi, doğruyu ve güzeli kendi rızasıyla görmesi, bilmesi, düşünmesi, kabullenmesi ve yaşaması”temayülleri söz konusudur. Bir bakıma dostluk ve kardeşliğin önce sevgi sonra imân ve irfân çizgisinde birleşmesi... Zira insana hüviyetini kazandıran asıl faktör, onun “dış” yapısından ziyâde, bilgi, görgü ve tecrübeler yoluyla elde ettiği “iç zenginliği”, “iç derinliği”dir. “Öz”ün, sahip olduğu ilahî aşkla, eşyanın mahiyetine nüfûz eden insan, bu sayede engin, derin, yüce bir iç bakışla, kendi yaratılışını, insanlığı ve âlemlerin varoluş gayesini idrâk eder. Yine bu sayede aşkın beslendiği ilâhî nur kaynağına ulaşır. Çünkü Allah(cc): “*Andolsun insanı biz yarattık, nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şahdamarından daha yakınız*”⁵ buyurmaktadır.

⁴) Sadık K.TURAL, **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.,Ank., 1988, s.91.

⁵) **Kâf Sûresi;50/16.**

N.Genç, “gemileri” insan toplulukları, “denizleri” ise inandığı, iman ettiği değerler manzûmesi plânında ele almıştır. Şairin insana ve toplumlara beslediği geniş ilgi, bizim insanlarımızla birlikte bütün insanlığı içine alır. Bu sevgi; sağlıklı bir temele dayanmadan, günümüzün modası haline gelen ve tamamen peşin hükümlere dayanan “hümanizm” anlayışının basit, hissî, indî yaklaşımları ve yansımaları şeklinde taklidî değil, İlâhî imân kaynağından beslenen ve;

*Cümle yaradılmışa bir göz ile bakmayan
Halka müderris ise hakikatde âsîdür.”⁶*

tarzındaki ahlâk düstûrunu prensip edinen, hakikî bir insan sevgisidir. Bununla birlikte N.Genç, burada sosyal faydayı ön plâna çıkarma endişesinden çok, estetik unsurlarla sanatta güzeli yakalamanın cehtindedir.

*yine esmeli rüzgâr sana baktığım yerden
ebedi bir sevdaya inen fermandır özüm*

*renklerini yakarsa bir gün ebemkuşağı
gam düşen her yürekte ağlayan kandır özüm*

*işaret parmağımdan süzülür toprağa su
devleri mahkûm eden ulu hâkândır özüm*

*kuşlar mı getiriyor ayrılığı öteden
kalbini hayalinle her gün yakandır özüm*

Mevlânâ bir gazelinde ; “Aşk, sevgi hayatımızın temelidir, aslıdır, özüdür. Âşıkın yüzüne öylesine derin, değerli yazılar yazmıştır ki, okuyup mânasını anlayana ne mutlu” der.⁷ N.Genç, yukarıya bir bütün halinde aldığımız, birbirleriyle alâkalı dört beyitte, bir yanda aşkı gerçek hayatın temeli, özü şeklinde düşünürken, diğer yanda onu bir masal dünyasının içinde tahayyül eder.

Şair, şiir boyunca “özünü” tanımlarken, dış çevre unsurlarından gerektiği şekilde yararlanır. Şiirin muhtelif beyitlerinde gördüğümüz kozmik unsurlarla birlikte, bu dört beyitte tespit olunan; “rüzgâr, renk, ebemkuşağı, toprak, su, kuş” gibi tabiat unsurları, bir bakıma şairin “özünü” tanımlamada belirleyici faktörlerdir.

“Devlerin mahkûm edilmesi”; “özün ulu hâkân olması” gibi mecazî söyleyişler, eskinin ihtiyaçlı dönemlerine duyulan derin hayranlığın bir tezahürüdür. Renklerin, mevcut güzelliklerini ebemkuşağında teşhir etmeleri; toprağın suya olan ihtiyacı ve ona bağlılığı; rüzgârın bulutlarla olan irtibatı ve tabiatı aşılması ameliyelerinde görülen belirleyici unsurlar gibi, şairin özünü belirleyen unsur da aşktır. Ayrıca “renklerini yakan ebemkuşağı” “devler” “bu devleri mahkûm eden ulu hakanlar”, “fermanlar”, “ayrılık getiren kuşlar”, “hayalle kalbini yakan öz”, “dert, acı ve ıstırap veren aşk” gibi söyleyişler, okuyucuyu bir masal dünyasının içerisine çekmektedir.

⁶) Faruk K.TİMURTAŞ, “age”, s.33

⁷) Prof.Dr. Önder GÖÇGÜN, **Dünden Bugüne Yunus Emre**, Atatürk Kültür Merkezi Yay,Ank.1995,s.önsöz.

Şairin, “*Müpteladır Gemiler Benim Denizlerime*” adlı şiir kitabında, üzerinde çalıştığımız bu şiirin bir nevi açılımı olarak düşünüp müstakil bölümler halinde yazdığı ve her bir beytin sonuna eklediği şiirlerinde, masal unsurlarını çağrıştıran söyleyişlere fazlasıyla yer verdiğini müşahede ediyoruz. Biz burada müşterek incelediğimiz bu dört beyitle alâkalı olan şiirlerden derlediğimiz: “falcının elinde kırıldı fincan”, “küflü bir uykuya dalmıştı hayal”, “vardığım her yerde cellat olurdu”, “kanadı kırıkta sen yokken kuşun”, “ihanette türkü yakan cadılar”, “ateş üfleyenler bir de kediler”, “anlamadan sevmiş çoban bir dağı”, “padişah ne zaman dinler kulunu”, “kediler yine mahzun, baykuş yine bunaldı”, “kaval çalan her çoban dağa çağırır beni”⁸ gibi söyleyişlerde geçen; “kişiler, hayvanlar, gerçeküstü varlıklar ile birlikte, geçmiş zaman ve hayali mekânlar” bir masal zenginliğinin dekoruyla gözler önüne sunulur. Şiirde masal unsurlarına yer verme, hatta şiirin temelini masalın yapısı üzerine kurma temayülleri, Yahya Kemal’de de vardır. Onun Mehlika Sultan adlı şiiri, böyle bir masal dünyasının zenginliğindedir.⁹

Ebemkuşağının renklerini yakması; kanın ağlaması; kuşların ayrılık getirmesi gibi ancak şuurlu kişilerce yapılan eylemlerin, cansız varlıklara yahut bir hayvana atfedilmesiyle teşhis sanatları yapılırken; “*işaret parmağımdan süzülür toprağa su*” mısraında işaret edilen “parmaktan toprağa suyun süzülmesi” olayı, Hz. Peygamber’in (sav) Tebuk Seferi’nde susuz kalan ashabına, mucize kabilinden parmaklarından su akıtarak, onların susuzluğunu gidermesi¹⁰ hadisesine telmih edilmiştir.

Ruhun kuş şeklinde tasavvur edilmesi, İslâmiyet’ten önceki eski Türk inançlarına kadar çıkmaktadır. Muhtelif Türk zümrelerinin uyguladıkları merasimlerde, kamların kuş suretinde göklerin katlarına uçup ata ruhlarından haber getirmeleri kaynaklarda tafsilatlı olarak anlatılır.¹¹ Kök-Türklerde ölen kişinin ruhunun kuş yahut böcek şekline girdiğini kitabelerdeki “uçma barmış= uçup gitmiş” ifadesinden anlıyoruz.¹² Keza, ruhun kuş şeklinde dosttan yahut varlığın ötesinden haber getirmesi, edebiyatımızda sıkça kullanılan bir imajdır. Nitekim N.Genç’in kuşa yüklediği bu anlam, Yûnus’un;

*Benüm canum bir kuşdur kim gevdem anun kafesidür
Dostdan haber geliceğiz birgün uçar kuşum benüm*¹³

mısraında geçen kuş unsurunun çağrıştırdığı anlamla, aynı hayâl, inanç ve ifade benzerliğini gösterir. Bu durum aynı zamanda iyi bir akademisyen olan N.Genç’in, edebiyatımızın bilinmezse, okunmazsa olmaz denilen klasiklerini, yakından tanıdığının, eserlerinin ruhuna nüfûz edebilme cehdini gösterdiğinin bir göstergesidir. Prof.Dr.İskender Pala N.Genç için: “*yüreğini kanatarak kaleme aldığı şiirler yalnızca şekil olarak değil, ruh olarak da Fuzûlî’yi, Nef’î’yi, Nedim’i okşuyor.*” derken; merhum Ahmet Kabaklı: “*Sevmeyi ıstırap halinde yaşatan, Fuzulî duyarlığının yeni örneği.*” tespitinde bulunur. Bize göre N.Genç’in üzerinde, başta Yûnus olmak üzere, Fuzûlî’nin ve Şeyh Galib’in tesiri büyüktür. Bu şairlerin; zamandan şikayetleri, aşkları, dünya görüşleri, N.Genç’in yangın yerine dönen yüreğinde, duygu, düşünce, hayâl ve ilham kalıplarına dökülerek yeniden yoğrulup şekillendikten sonra, modern bir söyleyiş duyarlığını gösterir. Çalışmamızın muhtelif yerlerinde örneklerini görebileceğimiz bu tespitimizle alâkalı olarak, Şeyh Galib;

⁸) Nurullah GENÇ, *age*, s.23-36

⁹) Ahmet KABAKLI, *Şiir İncelemeleri*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s.238-255.

¹⁰) M. Âsım KÖKSAL, *İslâm Tarihi*, Şamil Yayınevi, İkinci Baskı, İstanbul, Cilt 9, s.245,246.

¹¹) Rifat ARAZ, *Harput’ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Atatürk Kültür Mer.Yay.,Ank., 1995, s.77.

¹²) H.Namık ORKUN, *Eski Türk Yazıtları*, TDK Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986, s.36.

¹³) Faruk K. TİMURTAŞ, *age*, s.114)

*Aşk gelüp milk-i dile oldu şâh
Derd ü gam u mihneti kaldı sipâh¹⁴*

deyip, Aşkî gönül mülküne padişah, derdi, gamı, mihneti de onun ordusu halinde tasavvur ederken, N.Genç de;

*neredeydin; gözlerim zindanımdı sen yokken
tâç eyledin ruhunu başıma; hândır özüm*

diyerek, “sen” ikinci tekil şahıs zamiriyle kastettiği “aşk”ı, aynı Şeyh Galib gibi “öz”ünün padişahı olarak düşünüp; “zindan”ı, küçük farklılıklarla dış âlem unsurlarına yönelik dertler, acılar, sıkıntılar şeklinde tasavvur etmiştir.

Hayat tarzını din ve ahlâk zeminine oturtmuş bir kısım toplumlarda, hayatın serveti, mevkiî ve makâmı “aşk”dır. Böyle bir toplumda, bütün gayretlerin, çalışmaların, fedakârlıkların arka plânında aşk faktörü yatmaktadır. Aşk saltanatının hükümlerinde, nefsin arzu ve ihtirasları devreye girer ki bu da ruhun, kararmasına, hırs ve tamahın esiri olmasına zemin hazırlar. Nefsin istek ve ihtiraslarını yerine getirmek suretiyle mutlu olacağını zanneden insan, büyük bir hüsrânın içindedir. Zirâ bu arzularının ve ortaya çıkan ihtiyaçlarının sınırı yoktur. “Kin, kibir, gurur, öfke, tama, şehvet, hırs” gibi nefsanî taleplerin çalkantılarıyla geçen bir ömrün, kişinin iç ve dış dünyasında bıraktığı tesiri, gözlerin göremediği bir zindan karanlığı şeklinde tasavvur edilmiştir. Klasik edebiyatımızda şairler sevgiliyi genellikle “padişah,hakan,sultan” kendilerini ise “geda, kul, bende, köle” şeklinde tavsif ettikleri bilinmektedir. Hâtta Fuzûlî’nin “Şâh u Gedâ” adlı henüz ele geçmeyen Arapça bir eseri de vardır.¹⁵N.Genç, burada bir taç giyme töreninden bahsederken, aşkın elinden tacını giyerek hân olduğunu söylüyor. Tacın taşıdığı maddî değer, “aşk”ın ruhuyla manevî bir şekle bürünüp, şairin özünü, beşeri anlamda zaman ve mekâna hakim kılıyor. “Tac”ın maddî, “öz”ün manevî değeri yüksektir.

Beyitte şair, bir zindan karanlığında geçen ömrünün, aşkın varlığıyla anlam kazandığını; ruh atmosferinde bulunduğu aşkın, kendisine sunduğu en yüksek değerlerle durulduğunu, aydınlandığını, yüceltiğini, bu sayede güç ve kuvvet kazandığını ifade ediyor. Nitekim “gözlerim zindanımdı” ifadesinde, karanlıkta kalan gözler değil, imân ve irfan ışığından yoksun olan gönüllerdir.¹⁶ “Aşk”, ruhunu şairin başına taç eyleyecek ve onun özünü, hân ilan edecek derecede şaire yakındır. Temelinde iyilik, doğruluk ve güzellik olan aşk, bu yapıyla, varlığın esasını, özünü de oluşturur.

*içimden âb-ı hayat akıyor; şimdi varsın
tüy gibi hafif bende, sende cihandır özüm*

İnanç temelleri, Kur’ân’da “El-Kehf Sûresi’nin 60-64. âyetlerindeki Hz. Musa ile arkadaşının, Hz. Hızır ile buluşması kıssasına dayanan ve içene ölümsüzlük kazandıracağına inanılan “âb-ı hayat= bengisu”¹⁷ unsuru, edebiyatımızda hayli işlenmiş bir imajdır. N.Genç’in

¹⁴) Abdalbaki GÖLPINARLI, *Şeyh Galib Divanı’ndan Seçmeler*, Kül. Ve Turz Bak.Yay. Ankara, 1985,s.16.

¹⁵) Halûk İPEKTEN, *Fuzulî Hayatı Edebî Kişiliği Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973,s.25,26.

¹⁶) **Hacc Sûresi**;46 da “Kör olan gözler değil, göğüslerdeki kalplerdir” buyurulmaktadır.

¹⁷) Prof.Dr. Metin AKAR, *Su Kasidesi Şerhi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2000, 69-71.

içimden akıyor dediği bu kutsal suya ilişkin en açık ve en teferruatlı bilgiyi veren metin, sanırım Yûnus'un aşağıya aldığımız beytidir.

*Yûnus Emre bu dünyada iki kişi kalur dirler
Meğer Hızır İlyâs ola âb-ı hayât içmiş gibi*¹⁸

N.Genç'in, dış âlemlerle iç âlem arasında sağladığı irtibatla "öz", hafifliği, basitliği, uçuculuğu yönüyle "tüy"e teşbih edilirken ; derinliği, büyüklüğü, enginliği yönüyle de "cihan"a benzetilmiş, onun kesâfetinde ve mükemmelliğinde tasavvur edilmiştir. (Ey aşk) içimden bengisu akıyor; özüm bende tüy gibi hafif (olmasına rağmen) sende(seninle cihana bedeldir) cihandır. Esasen insan, kendisinde varolan ruh sayesinde maddî varlığı aşma gücüne sahip küçük bir kâinat hükmündedir. Bu itibarla "öz", kişiye mutlak güzelliği sunan aşkın varlığıyla anlam ve önem kazanmıştır. Hz. Peygamberin (sav): "*Ben hikmetin şehriysem Ali kapısıdır.*"¹⁹ hadisine mazhar olan Hz.Ali, insanı kastederek: "*Kendini küçük bir beden sanıyorsun; oysa koskoca âlem dürülmüş içinde senin.*"²⁰ sözü, bu konuda ne kadar derin ve anlamlıdır...Aynı zamanda bir Mevlevî büyüğü olan Şeyh Galib, Tercî-i Bend'inde bu gerçeği:

*Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-î dîde-i ekvân olan âdemsin sen*²¹

şeklinde hulâsa ederek insanı, âlemin özü, varlıkların gözbebeği olarak nitelendirir. Tasavvuf ummanında aşk ile bütünleşen "öz", söz değil, bizzat halden ibarettir hakikatının idrâkinde olan şair;

*aynalar hiç görmedi ben kimim, bendeki kim
âteş yaksa ne olur; tende nihândır özüm*

diyerek özün, ilâhî bir nur olduğuna işaret ediyor.

Dinî-tasavvufî duyuş ve düşünüşte insan, "ten/vücut" ile "can/öz/ruh" gibi iki önemli unsurdan teşekkül etmiştir. Son derece önemli olan bu dünya görüşünde "ten", ebedî olan "öz"ün varlığı aşması ve hakikate ulaşması yolunda, yok olmaya hazır olan bir varlıktır. Tende gizli olan "öz"ü, ateşin yakmasıyla "öze" hiçbir şey olmayacağını bildiği halde, bunu bilmezlikten gelerek tecâhül-i ârif sanatı yapan şair, tenin yanıp yok olmasıyla, özün kendisini meşgul eden maddî yapısından kurtulacağını ümit etmiştir. "Öz", Kur'an'da: "*Rabbim meleklere demişti ki : Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım.*" "*Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın.*" (Sad;71,72.) ayetlerinde geçen ve Allah (cc) tarafından yaratılmış bedene, yine onun tarafından üflenen, ancak mahiyeti hakkında çok az bir bilgiye sahip olduğumuz ilâhî nurdur.²² Bu ilâhî nuru ateşin yakması imkânsızdır.

Beyitte gördüğümüz ; "...ben kimim, bendeki kim? " sorusunun cevabını; maddenin gel-gitlerinde çırpınan, nefsinin heva ve hevesine dalmış, millî kimliğinden habersiz, hakiki

¹⁸) Faruk K. TİMURTAŞ, "age", s.155.

¹⁹) **Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi**, Diyanet İşleri Bşk., Yay,5.Baskı,C.4,s.43.

²⁰) Abdalbaki GÖLPINARLI, **Mesnevî Şerhi**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1973,Cilt 4,s.91.

²¹) Abdalbaki GÖLPINARLI, **Şeyh Galip Divanı'ndan Seçmeler**, Kül. ve Turizm Bak Yay ANK. 1985,s.20.

²²) "Sana Ruh hakkında sorarlar. De ki:Ruh,Rabbimin işlerindedir. Size ancak az bir bilgi verilmiştir"**İsrâ Sûresi; 17/85.**

irfân ve imân nurundan yoksun, yörüngesiz, sevgisiz, idealsiz bir neslin vermesi mümkün müdür?... Şair buna: “aynalar hiç görmedi...” yaklaşımıyla açıklık kazandırırken Yûnus, yaklaşık sekiz asır önce;

*Beni bende dimen bende degülem
Bir ben vardur bende benden içerü*

diyerek, bir zarâfet âbidesi olan o emsalsiz şiir lisanıyla kısa, diri ve derin bir cevap vermiştir. Esasen N.Genç de bunu biliyor ancak o, teşhis sanatıyla kişileştirdiği aynaların, bundan bîhaber olduğundan yakınmaktadır. Zirâ aşkın hükümran olduğu “öz”de, diğer bir ifadeyle “iç dünya”da, yaşanan bir takım haller, kat edilip kazanılan menziller ve makâmlar bulunmaktadır. İnsanın şahsiyetini, kişiliğini ortaya koyan hal, hareket, tavır ve davranışlar, onun bu iç dünyasında oluşan psikolojik yapısının dışı akseden tezahürleridir. Ancak N.Genç, bir bakıma şahsiyetinin aynası hükmünde olan ruh potansiyelinde, beslenip olgunlaşan bir kısım temayüllerin, bunların doğurduğu istek ve heyecanların, hakiki görüntüleriyle dışı aksetmediğini, dışı ait faktörlerin bunda yetersiz kaldığını söylüyor. Şair, aynaların kendisinde olanın kim olduğunu görmediğini ifade etmekle, içinde bizzat yaşadığı “iç dünya” ile “dış dünya”nın birbirleriyle barışık olmadıklarına da dikkat çekiyor.

*geçmişim en vefasız köprüsünden hayatın
ölümü dâre çeken kutlu beyândır özüm*

Vefa duygusu silinmiş, zorlu, katı ve acımasız bir hüviyete bürünmüş olan hayat; bu görünümüyle insanı huzursuz, tedirgin, mutsuz kılan, onu yalnızlığın içine çeken bir takım ağır şartları da bünyesinde barındırır. İnsan, hayatın söz konusu zorluklarını bilgi, görgü ve kazandığı/kazanacağı tecrübeler sayesinde aşmayı başarır. “Geçmişim en vefasız köprüsünden hayatın” mısraında, “zamandan şikâyetin” yanında, aşk yolunda “azmin”ve “tecrübe”nin önemine inanan bir ruhun, bu alandaki duyarlılığı söz konusudur.

Hayatın mânâsı, her birisi ayrı birer hikmet kaynağı olan doğum, yaşamak ve ölüm gibi temel düşüncelerle anlaşılır. Beyitte geçen “Özüm, ölümü dâre çeken kutlu sözdür” ifadesinde; ölmeden önce “ölümü”, ölüm sehпасına çeken bir ruhun, aşk yolundaki kararlı çıkışı görülmektedir. İnsanı içine düşüğü “gafletten” uyandıran bu ölüm, insan varlığının fizikî cephesine dayanır. Bu görüş;“Ölür ise ten ölür cânlar ölesi degül”²³ diyen Yunus’un, inanç ve düşüncelerinden farklı değildir. Kişinin iç dünyasında “ölümü dara çekmesi” demek, onun ölmeden evvel beşeri bütün duygu, düşünce ve ihtiraslarından arınıp, sonsuzluk iksirine kanması, belki de İlme’l-yakin adı verilen imân seviyesinin ilk merhalesine ulaşması demektir ki, bu da sanıldığı kadar kolay elde edilecek bir makâm değildir²⁴

N.Genç’in, bütün şiirlerinde, bu şiirinde solukladığımız ilahî aşkı terennüm ettiğini söylememiz imkânsızdır. Onun beşeri duygu ve düşünceler plânında; “sevgiliye, hayata, tabiata, çocuklara, ibadet yerlerine, tarihi mekânlara, gördüğü ve yaşadığı şehirlere”doğrudan yahut dolaylı ilgisi olan şiirleri vardır. Ancak, geçmiş dönemlerde bir kısım mutasavvıf şairler tarafından samimiyetle yaşanıp terennüm edilen bu emsalsiz aşk duygusunun, günümüzde belli bir konumda bulunan şairler tarafından, aynı şekilde yaşanmasına imkân var mıdır? Genel mânâda beşeri aşkların, heyecanların, arzu ve ihtirasların yaşanmasına zemin hazırlayan dış şartlar, hakikî aşkın hayat bulmasına ne ölçüde imkân tanımaktadır?!...

²³) Faruk K. TİMURTAŞ, *age*, s.96.

²⁴) Prof.Dr.Sabahattin KÜÇÜK,“Mevlâna’yı Anlamak”, *Bizim Külliye,Kült. Sanat Derg*,Elazığ 2002,S.14,s.14.

N.Genç, bu şiirinde sezindiğimiz erişilmesi son derece müşkül olan aşkı, zaman zaman tespit ettiğimiz çelişkili duygu ve düşüncelerine rağmen, varlığında samimiyetle duyabilmiş, onu bizzat hayatının parçası haline getirip yaşayabilmiş midir?... Bütün bunlar, şairin mevcut eserlerinin okunmasıyla da hakiki mânâda cevaplandırılacak sorular değildir. Nitekim yukarıda da ifade ettiğimiz gibi şairin, insanı ve insan hayatını, beşeri duygu ve düşünceler plânında terennüm eden şiirleri vardır. Bu itibarla söz konusu soruların cevabına, evet yahut hayırdan ziyade ihtiyatla yaklaşmak sanırım en doğru yol olacaktır. Zira şair, “öz”ünü, yer yer derin ve çok güçlü mısralarla tavsif etmesine rağmen, bu istikrarını şiirin bütünlüğü içerisinde devam ettiremiyor. O, bir yanda aşkın sayesinde ve aşkın yakınlığıyla, “aşk ülkesine han olduğunu”; “içinden âb-ı hayatın aktığını”; “özünde cihanın dürüldüğünü”; “ölümü dara çektiğini”; ifade eden mecazî çağrışımlarla aşkıta, doğruyu bulduğunu ve güzele eriştiğini ifade ederken; diğer yanda “Özünün kalbini, aşkın hayaliyle her gün yakmakta”; “aşkın adını düşlerinin burcuna yazarak”, onu bulmak uğruna gerçek hayattan kaçıp rüyâlara sığınmaktadır. Hattâ aşktan “Ey aşk, özün gülzarım olmazsa, özüm yıkılmıştır” yahut “Ey aşk ömrünü ömrüme sun, gül ki özüm buna layıktır” gibi bir nevi şartlı yardım taleplerinde bulunan şair, bir biriyle çelişen duygu ve düşünceler terennüm ediyor. Bütün bunlardan şöyle bir neticeye ulaşmamız mümkündür; şair, böyle bir aşkı farklı bir zaman ve mekânda, farklı ruh hallerinin tezâhürüyle o anda duymuş, yaşamış ve söylemiş olabileceği gibi; büyük mutasavvıf şairlerin tesirinde kalarak, kendi şahsını kastedip onların aşklarına işaret etmesi de muhtemeldir.

“Günümüzün modern psikolojisi, insanı yönlendiren faktörlerin başında, “dış dünyâ”dan ziyâde “iç dünyâ”nın; “dış şartlar”dan çok, “iç şartlar”ın geldiğini belirtmektedir. Böylece “ölüm” ve “ebediyet” gibi, insanı yakından ilgilendiren temel düşünceler de; dışımızdan çok içimizden, gönlümüzden kaynaklanmakta ve bizi fizikî olmaktan ziyâde, ruhî platformda meşgul etmektedir. İşte Yûnus, bu gerçeği yedi yüz sene önce görüp, “ezel”den, “ebed”e kadar dünyada da ahrette de insanı kuşatan temel faktörün, gönüldeki “İlahî Aşk” sırrında gizli olduğunu haber vermiştir.” diyen Prof.Dr. Önder GÖÇGÜN²⁵ bizim bu konu hakkındaki görüşümüze ışık tutmaktadır.

Hayatı sadece maddî bir varlık olarak kabul edip, onun özünü, ruh varlığını inkâr eden materyalist düşünceye göre, ölüm de nihayet bir son, bir bitişdir. İnsanı, yalnız fizikî platformdaki şartlarına göre izaha çalışan bu felsefenin görmek istemediği; “sevgi, şefkât, nefret, şüphe, inanç, şevk, iştihak, aşk vb” gibi kişinin iç portresini yansıtan ruh dinamiklerinin mevcûdiyetini, günümüzün felsefesi ve modern psikolojisi ilmi delilleriyle ortaya koymuştur.²⁶ Aşkın, sonsuzluk vadeden ilâhî potansiyelinin, insandaki ölüm korkusunu ortadan kaldırıp, onu kendisine tutkun hale getirecek bir kuvvete sahip olduğunu bilen şair;

*nihâyetinde meftun oluyor aşka ölüm
yönümü anlayamaz, bilmez ne yandır özüm*

diyerek, “ölüm”ü aşka tutkun, ona aşık bir varlık; “öz”ünü ise yaşadığı bu hallerden ötürü yönünü anlamaz, yanını bilmez divâne bir aşık olarak tavsîf ediyor.

Şair, özellikle bu şiirin bütünlüğü içinde soyut olan bir takım kavramları, başarılı bir şekilde somut varlıklar haline getirmiş, onlara kişilik hususiyetleri kazandırmıştır. Servet-i

²⁵) Prof.Dr Önder GÖÇGÜN, **Dünden Bugüne Yunus Emre**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1995,s.37.

²⁶) Mehmet KAPLAN, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1987,s.211; M.Fethullah GÜLEN, **İrşâd Ekseni**, Nil Yayınevi, İstanbul, 1998,s.207-233.

Fünûn sanatçılarının da başlıca ifâde mekanizmasını teşkil eden bu durum, onların eserlerinde maddîyi manevî, manevîyi de maddî kılmak suretiyle kendisini gösterir. ²⁷“Ölümün, nihâyetinde aşka tutkun olması” mısraında;“aşk” ve“ölüm”şahıslandırılarak teşhis sanatları yapılmıştır. Keza;“öz”ün, şairin kendi varlığından ayrıymış gibi tasavvur edilmesinde de aynı edebî sanatı görüyoruz. Burada ölüm; şairin benliğini aşan, ilâhî aşkın güzelliğine tutkun ebedî bir varlık haline getirilmiştir. İnsanın bir bakıma yeniden doğuşu olarak tasavvur edilen bu ruh halinde gaye, Allah(cc) ile beraber olmak, onun esmâ-i ilâhîsi ile ruhu daima iri ve diri tutmaktır. “Ölmekten ne korkarsın... Bil ki ebedî varsın...” ²⁸ diyen Yûnus, hayatın bu soğuk ve ürperten temel gerçeğini, sıcak ve sevimli hale getirirken, ıstırap şairimiz Fuzûlî de;

*Cânuma cânân eger isterse minnet cânuma
Cân nedür kim anı kurban etmeyem cânânuma²⁹*

şeklindeki beyanıyla, ilâhî aşkın sonsuz mutluluklar vadeden mucizevî dünyasında, canını, canan yolunda kurban etmenin, canına minnet olduğunu içtenlikle vurguluyor.

Üzerinde çalıştığımız yukarıdaki iki beyitte N.Genç, Bir yanda “ölümü”, ölüm sehvasına çıkarıp onun ölümünü gerçekleştirirken; diğer yanda “ölümü” “aşka” meftun, ona dost bir varlık şeklinde tavsif ederek yine çelişkili bir iç yapısı ortaya koyuyor.

*içmişim bin bir türlü zehrini çiçeklerin
hiç sorma devâ nedir; hüzne isyandır özüm*

Şair; aşk ikliminde yaşadığı hasret ve yalnızlık duygularını, çektiği çilelerini, hâtâ kusur ve günâhlarını, “çiçeklerden içtiği bin bir türlü zehir” olarak nitelendiriyor. N.Genç, kendisine aşk acısına alıştıran bu zehirden bir bakıma memnundur. Çünkü “çiçeklerin bin bir türlü zehrini içen şair”, “(Ey aşk,) derdimin dermânının ne olduğunu (bana) hiç sorma” diyor. Ancak N.Genç’in, “özüm, hüzne isyandır” gibi sessiz çılgılığında, bu beytin asıl anlamını oluşturan;“aşk derdinden memnun olmak, bundan ötürü de bu derdin dermanını sormamak” gibi mülâhâzalara, ilk bakışta tezat teşkil eden bir görüş serdetmekte ise de aslında o, aşkın, kendisine verdiği derdin hüznüne bile isyan ettiğini belirterek,“böyle bir dertten niçin şikâyet ediyorum”diye yakınıyor. Nurullah Genç, bu yaklaşımlarıyla;

*Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabib
Kılma derman kim helâkım zehrî dermanındadır³⁰*

diyen Fuzûlî’ nin, aşk ve ıstırap terennüm eden duygu dünyasına girmiş, o dünyanın lirizminden büyük ölçüde soluklanmıştı. Burada tespit olunan şair- gelenek ilişkisi, dünün bire bir tekrarı ve taklidi değil, geleneğin köklü ve zengin birikiminden yararlanmak suretiyle gelişerek değişimin ve gelişerek gelişimin güzel bir devamı niteliğindedir. ³¹

*ismini burçlarına yazmışım düşlerimin
özün gülzârım olmaz ise, ziyândır özüm*

²⁷) Prof.Dr. Mehmet KAPLAN, **Şiir Tahlilleri**, Bilmen Basımevi,İstanbul, 1969,4.Baskı,s.96.

²⁸) Faruk K.TİMURTAŞ, “age”, s.59

²⁹) Prof.Dr. Abdulkadir KARAHAN, **Fuzulî (Muhiti,Hayatı ve Şahsiyeti)**, Millî Eğitim Yayınevi,İstanbul, 1996,s.297.

³⁰) Halûk İPEKTEN, **Fuzulî Hayatı,Edebî Kişiliği, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları**,Atatürk Üniversitesi Yayınları, Sevinç Matbaası,Ankara, 1973,s.135.

³¹) Prof.Dr.İsmil ÇETİŞLİ, “**Millet-Kültür Bağlamında Edebiyat-I**”, **Bizim Külliye,Üç Ay.Kül.San.Der.** Elazığ, S.14,s.41

Burç, hem küme halinde bulunan yıldızların, hem de kalelerin köşelerinde bulunan kulelerin her birisinin adıdır. Her iki halde de yüksekliği ifade eder. Eskilerin inanç ve telâkkilerinde, insanın doğumu esnasında yeryüzüne hakim olan yıldız hangisi ise talihinin o yıldızla bağlı olduğu tasavvur edilmiştir. Mahiyeti hakkında sağlıklı bir bilgiye henüz ulaşılammış rüyâ ise genel anlamıyla ruhun dinlendiği, huzur bulduğu bir sığınaktır. Hayatın zorluklarından yorulan, bunalan insan, bu hayattan kaçmak kurtulmak ister. İşte rüyâ, bu kaçışlarda insanın bir nevi sığınma yeri, kurtuluş iklimi olmuştur. Sürrealistlerin temel çağrışım tarzlarından birisi olan rüyâlar, insanı aklın idrâk ve düşüncelerinden, gözünün gördüğü gerçeklerden uzaklaştırarak kendi iç âlemine yönelten, şuuraltı tezahürlerinin sembolik dilidirler.³² Rüyâların varlığı, yorumlanması, henüz olmamış bir hadisenin aynı şekliyle rüyâda görülmesi veya rüyâda görülen bir olayın gerçek hayatta aynı şekliyle tezahürü gibi ameliyeler, Hz. Peygamberin (sav) hayatında zuhur ettiği gibi Kur’ân’da, Yûsuf Sûresinde de etraflıca yer bulmuştur. N.Genç, aşkın adını düşlerinin burçlarına yazmakla, onu özünü kendi özüne gül bahçesi olarak düşünmekle, gerçek hayatta erişemediği aşkın güzelliğine ve yüceliğine bu sayede ulaşmayı tasavvur etmektedir. Ayrıca aşkın özünü, kendi özünün gül bahçesi olmasını isteyerek teşbih sanatı yapan şair, düşlerini de burçlarına erişilmesi zor olan bir kale gibi tahayyül ediyor.

*vakti gelmiştir feda etmenin yıldızları
tanyerinde gülümser, gökte âyândır özüm*

Gökyüzü unsurlarıyla birlikte bir tabiat hadisesinin, “özle” nasıl ve ne şekilde kaynaştırıldığına şahit olduğumuz bu mısralarda “öz”, tanyerinde gülümseyen ve gökte açıkça görünen güneş şeklinde tasavvur edilmek suretiyle istiare yapılmıştır. Güneşin doğmasıyla birlikte yıldızların görünmemeleri gibi son derece tabii olan bir tabiat hadisesinde yapılan hüsn-i ta’lil sanatıyla şair, hususi bir söyleyişi de yakalamıştır. Bu ve diğer beyitlerde tespit ettiğimiz “burçlar, yıldızlar, güneş, gök, tanyeri, gibi kozmik unsurlara, hem gerçek hem de mecazî anlamlar yüklenerek duygu ve hayallerin zenginleşmesine, derinleşmesine sebebiyet verilirken; “yıldızlar, tanyeri, gök” gibi anlam bakımından birbirleriyle ilgili olan kelimeler, beyitte bir araya getirilmekle de tenâsüb, eskilerin ifadesiyle mürâ’ât-ı nazîr sanatı yapılmıştır.³³

*berekettir fukara ülkesinde izlerin
ömrünü ömrüme sun, gül ki şâyândır özüm*

Aşk, ebedî bir güzelliştir. İnsan da, “eşref-i mahlûkat” yani mahlûkatın en şerefli ve “ahsen-i takvim”³⁴ yani en güzel biçimde yaratılmış olanıdır. İnsan oğlu, yaratılışındaki bu güzelliği, bu mükemmelliği bir bakıma: “Sizin Allah nezdinde en asîl ve en şerefliiniz, takvâda en ileri olanınızdır.”³⁵ ilâhî emrine mazhar olmakla muhafaza edebilir. Bu itibarla, insanın var oluş hikmetinde bu güzelliğin devamı ve âlemi aynı güzellikle görmesi vardır. Şair “aşk”tan, aşk yoksullarının ülkesinde bulunmasını, diğer bir ifadeyle aşka susamışların ülkesinde yağmur olup yağmasını, orayı bereketlendirmesini istiyor. Yağmurun bereket olup tabiata canlılık kazandırması, onu arındırması ve güzelleştirmesi gibi, ilâhî aşk da ebedî olan ömrünü şaire sunmakla, şairin sahip olduğu “özü” ebedîleştirecek, güzelleştirecektir. Esasen

³²) Doç.Dr.İsmail ÇETİŞLİ, **Batı Edebiyatında Edebi Akımlar**, Kardelen Kitabevi, ISPARTA, 1999,s.130.

³³) İsa KOCAKAPLAN, **Açıklamalı Edebî Sanatlar**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1992,s.151.

³⁴) **Et Tin Sûresi;1-5**; “Tin’e, Zeytun’a,Tûr-i Sinâ’ya ve şu emin beldeye yemin ederim ki, biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına gönderdik.”

³⁵) **Hucurât Sûresi:49/13**.

öz bu ebedî güzelliğe yaratılışından beri layıktır. Burada içinde bulunduğu zamandan şikâyetçi olan ruhun, aşk sayesinde yükselip dış dünyayı aşma iştîyâkı terennüm edilmektedir. Şair, buna layık olduğunu umut ediyor ve bu umutla;

*tükendi hâtıralar dergâhında kıvılcım
külünü her yangına köle sayandır özüm*

en güzel hatıraların tükendiği; duygunun, düşüncenin, hayâlin, ilhâmın yangın yerine döndüğü;

*nasıl düşer bir gülün çehresine âh ü zâr
duy ki, bütün sesleri sende duyandır özüm*

güllerin âh ü zâr eylediği, göklere yükselen bu acı feryâtların duyulmadığı bir zamanda, ulaşılması güç olan aşkın merhametine sığmıyor. Ondandır bu feryatları duymasını istiyor. Burada kül olmak maddî varlığın yanıp yok olması; köle olmak ise mânevî varlığın, hakiki sahibine mutlak teslimiyetidir. Çünkü “öz” ancak bu sayede; insanlık âleminde, tamamen mazlumların üzerine kurulan, onların üzerinde uygulanan, değerlendirilen çıkar hesaplarını bilecek, ateş çemberindeki çaresizlere çare olacaktır. “Öz”deki sevginin, merhametin, hayretin, yalvarışın, merkezden başlayıp çevreye yayılan ve bir çılgılık haline dönüşen sesi; bir bakıma haksızlığa uğrayanların, gariplerin, çaresizlerin sesidir. Şair, “nasıl düşer bir gülün çehresine âh ü zâr” diyerek, “hayret”e düştüğü mısraında, cevabını bildiği bir konuyu, karşısındakinden cevap beklemeden soru şekline sokarak istifhâm sanatı yapıyor. Burada “öz” bir takım taleplerin, kabullerin ve retlerin olduğu gibi, hayretin de merkezi konumundadır. Aynı şikâyetlerden yakınan Arif Nihat Asya ;

*Elsizlere el, dilsizlere dil ver yeniden!
Lûtfet, bize bir şanlı nesil ver yeniden!
Dünyâyı alıp avcuna bir gün, Tanrı'm,
Avcunda bu dünyâyı şekil ver yeniden!³⁶*

yakarışları içinde, Allah'tan (cc) önce kendi insanının, bilahare bütün bir insanlığın kurtuluşunu, refahını istiyor.

*ülfetinle esrarı çözülüyor kalbimin
susturur ihâneti, kahra kıyandır özüm*

Aşkın yakınlığı, dostluğu, insanda; kendi varlığını bilme, nefsini tanıma, ona hakim olma isteğini gerekli kılar. Hatta aşk sayesinde insan, kendi “varlığı” ile birlikte “hayatı” ve “kâinatı” tanıyıp yaratılış gayesinin sırrına erer. Bu yücelikteki aşka sahip bulunan “öz”; insanlara, hâttâ bütün canlı-cansız varlıklara, iyi muamelede bulunmayı va'zeden yüksek ahlâk düstûrunun prensiplerini yerine getirme cehtini gösterir. Burada her türlü kahrın silindiği, ihanetin susturulduğu bir dünyâda, “öz”ün ve onu yoğuran, pişiren ve olduran “aşk”ın önemine değinilmiştir.

*eskidi odaların duvarında yalnızlık
çerâğ oldu bahtına aşkın; civândır özüm*

³⁶) Saadettin YILDIZ, Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997, s.484.

“Odaların duvarında eskiyen yalnızlık” ifadesi; okuyucuda, özenle süslenmiş kılıflarda, odaların duvarına asılmak suretiyle itinayla saklanan, kolay kolay yerinden çıkarılmayan, yalnız ölünün arkasından okumak, fal bakmak gibi durumlarda kendisine müracaat edilen, sonsuz ve sınırsız ilim, imân ve irfan kaynağımız Kur’ân’ı Kerim’i ve onun asırlar süren yalnızlığını akla getiriyor.”Eskiyen yalnızlık”, “civân öz” tezadı ile güçlendirilen aşk, “aşkın(kendi) bahtına ışık olmakla”, şairin özünü güçleştiriyor.

İnsanda en derin ve en geniş anlamını bulan aşk, devam eden diriliği, canlılığı ve dinamizmi sayesinde, insana sonsuz mutluluk bahşeden güzelliklerin başında gelir. Aşk ışıktır. Bahtın sonsuz mutluluğa erişmesinde onun yolunu aydınlatan çırağdır. Özün/canın/ruhun tazelik, canlılık ve dirilik kazanmasında temel faktördür.

*iklim seni soruyor yemyeşil bahçelerden
mevsim yazdı şi'rini sana; divândır özüm*

(Ey aşk) iklim, seni yemyeşil bahçelerden soruyor. Mevsim, sana (söylediği) şiirini, özümün divânına(canımın şiir defterine/ yapraklarına) yazdı(ğı halde sen neredesin ?) İklimin sorması, mevsimin yazması eylemleriyle şahıslandırılan bu iki varlıkla teşhis; “iklim, mevsim, yemyeşil bahçeler” ile “divan, şiir, yazmak” kelime gruplarında tenasüp; özün divana benzetilmesinde ise “benzeyen” ve “benzetilen” unsurlarının her ikisinin de birlikte zikredilmesiyle teşbih sanatları yapılmıştır. Bu beyit bana XV. asır divan şairlerinden Ahmet Paşa'nın ;

*Sernâme-i mahabbeti cânâne yazmışem
Hasret risâlesin verak-ı cânê yazmışem*

*Nâlişlerini derd ile biçâre bülbülün
Bâd-ı sabâ eliyle gülistâne yazmışem³⁷*

beyitlerindeki söyleyiş özelliğini ve bedîf tefekkür unsurlarını çağrıştırmaktadır. Ahmet Paşa; “aşk mektubunun başına sevgilinin adını koyup, hasretini canımın yapraklarına; çaresiz bülbülün dertli inleyişlerini (ise) “Sabâ rüzgârının” eliyle (aynı mektupta) gül bahçesine yazmışım” diyor. Her iki şiirde de küçük farklılıklarla; “ mevsimin haber sorması/haber götürmesi”; “yemyeşil bahçeler / gülistân”; “şiirini sana(aşka) yazdı / aşk mektubunu yazdı”; “divândır özüm / verak-ı cânê (özümün yaprağına) yazmışem” gibi ilham, hayâl, duygu ve düşüncelerin müşterekliği aşikârdır.

*lûgatinden çıkarsan bile bir gün adımı
tarihe gömsen bile, yola revandır özüm*

N.Genç, bu son beyitte aşk yolunda son derecede “kararlı” olduğunu bu kararından asla taviz vermeyeceğini ifade etmektedir. “Yol” aslında bilinen manasının haricinde dini-tasavvufî bir yaklaşımla ruhlar âlemini dünyaya, dünyayı da ahiret âlemine bağlayan bir geçit olarak düşünülmüştür. Aşkın, şairin adını lûgatinden çıkarması ve tarihe gömmesi, ilk anda bir olumsuzluk gibi görünse de bunun esasında, özün aşk adında birleşmesi, bu adla birlikte tarihe yazılması, onun varlığında adının yok olma temennisi bulunmaktadır. Mevlâna: “Aşk

³⁷) Nihat Sami BANARLI, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, C.I, s.467.

*geldi, damarımda derimde kan kesildi, beni kendimden aldı, sevgiyle doldurdu. Benden kalan yalnız bir ad ondan ötesi hep o*³⁸ diyerek konuya aynı zaviyeden yaklaşmıştır.

Mücadelelerle dolu bir hayatın ahret yurduna uzanan koridorunda, ilâhî aşkla buluşan, kaynaşan ve bütünleşen ruh, Allah'ın(cc) ruhundan üflenen ruhuna doğru yükselirken hedefine ulaşma kararlılığındadır.

müpteladır gemiler benim denizlerime

müzmin bir karanlıkta yine virândır özüm
kühünü güneş kılıp doğduğun andır özüm

gezginim;nice bin yıl sahralarda yürüdüm
gözlerinde baharı arayan candır özüm

müptelâdır gemiler benim denizlerime
ellerinde her türlü derde dermandır özüm

yine esmeli rüzgâr sana baktığım yerden
ebedi bir sevdaya inen fermandır özüm

renklerini yakarsa bir gün ebemkuşağı
gam düşen her yürekte ağlayan kandır özüm

işaret parmağımdan süzülür toprağa su
devleri mahkûm eden ulu hâkândır özüm

kuşlar mı getiriyor ayrılığı öteden
kalbini hayalinle her gün yakandır özüm

neredeydin;gözlerim zindanımdı sen yokken
tâc eyledin ruhunu başıma; hândır özüm

içimden âb-ı hayat akıyor; şimdi varsın
tüy gibi hafif bende, sende cihandır özüm

aynalar hiç görmedi ben kimim,bendeki kim
âteş yaksa ne olur; tende nihândır özüm

geçmişim en vefasız köprüsünden hayatın
ölümü dâre çeken kutlu beyândır özüm

nihâyetinde meftun oluyor aşka ölüm
yönümü anlayamaz, bilmez ne yandır özüm

³⁸) Nevin KORUCUOĞLU, “Ruhlara Ümit Işığı Veren Yüce Mevlâna”, *Millî Kültür*, Kültür Bakanlığı, Aralık 1990, S. 79,s.7.

içmişim bin bir türlü zehrini çiçeklerin
hiç sorma devâ nedir; hüzne isyandır özüm

ismini burçlarına yazmışım düşlerimin
özün gülzârım olmaz ise, ziyândır özüm

vakti gelmiştir feda etmenin yıldızları
tanyerinde gülümser, gökte âyândır özüm

berekettir fukara ülkesinde izlerin
ömrünü ömrüme sun, gül ki şâyândır özüm

tükendi hâtıralar dergâhında kıvılcım
külünü her yangına köle sayandır özüm

nasıl düşer bir gülün çehresine âh ü zâr
duy ki, bütün sesleri sende duyandır özüm

ülfetinle esrarı çözülüyor kalbimin
susturur ihâneti, kahra kıyandır özüm

eskidi odaların duvarında yalnızlık
çerâğ oldu bahtına aşkın; civândır özüm

iklim seni soruyor yemyeşil bahçelerden
mevsim yazdı şi'rini sana; divândır özüm

lügatinden çıkarsan bile bir gün adımı
tarihe gömsen bile, yola revandır özüm

NURULLAH GENÇ

